

Deum, alias quomodo peccarent non colendo ipsum. Et hinc confirmatur, quia in practicis est principium per se notum, Deus est colendus, et contra lumen naturæ idola sunt colenda; ergo oportet, quod sit per se notum Deum esse: patet consequentia, quia illud principium per se notum, Deus est colendus, non loquitur de Deo possibili, aut imaginabili, sed de Deo existente, nec sub conditione procedit, si datur Deus debet coli, sed absolute, Deus est colendus; ergo supponitur dari Deum, sed non supponitur ut cognitus per demonstrationem, quia illud principium practicum est per se notum; ergo antevertit omnem demonstrationem; ergo a fortiori id quod supponitur in tali principio, scilicet Deum esse antevertit omnem discursum, et est per se notum.

XVI. Confirmatur secundo, quia perveniens ad usum rationis tenetur pro primo instanti converti ad Deum, pro primo autem instanti, sive iniciativo, sive terminativo discursus, non cognoscitur Deus per demonstrationem, cum vix post multum tempus id assequantur philosophi; ergo dicendum est, quod hæc notitia est naturaliter habita, et non per discursum, alias non solum in primo instanti, sed nec post multum, et longum tempus homines tenerentur ex vi luminis naturalis, et remota fide Deum colere, imo et pauci, quia pauci sunt qui has demonstrationes cognoscant de Deo in particulari, inconveniens est autem dicere, quod tam pauci homines, et post tam longum tempus teneantur verum Deum cognoscere, et amare. Idem argumentum fit desiderio naturali videndi Deum, et assequendi beatitudinem, de cognitione peccati, quod intelligitur esse contra aliquam summam regulam, et ultimum finem, hæc autem omnia naturali lumine cognoscuntur, alias ante illam

demonstrationem non peccaret, qui non amaret Deum, et offenderet ipsum.

XVII. Respondetur admittendo, quod non datur ignorantia invincibilis de Deo, negamus tamen eam ignorantiam tolli per lumen principiorum sine discursu, sed per discursum licet facilem, et pervium omnibus saltem quoad rationem communem alicujus primi principii omnium rerum, nam Scriptura dicit: *Esse enexcusabiles, qui ignorant Deum, eo quod invisibilia ejus per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur*, ad Rom. 1, ergo per discursum ex effectibus deductum. Et Sapientiæ XIII, dicitur: *A magnitudine speciei, et creaturæ poterit cognoscibiliter creator horum videri*. Et infra: *Si enim tantum potuerunt scire, ut possent æstimare sæculum, quomodo hujus Dominum non facilius invenerunt?* Itaque per discursum a creatura, et ab effectibus potest cognosci Deus, sed ita facile ut multo melius quam ipsum sæculum, et opera ejus, non autem ex nuda terminorum explicatione id cognoscendo sicut prima principia. Ad hoc autem ut non habeat quis ignorantiam invincibilem de hac veritate, sufficit quod per aliquem discursum facilem ex admirabili ordine, et gubernatione totius universi deductum possit cognosci Deus sicut etiam non datur ignorantia invincibilis de præceptis decalogi, sicut de adulterio, homicidio, etc. Et tamen præcepta decalogi sunt conclusiones deductæ ex communissimis principiis naturalibus, ut docet Div. Thomas 1-2, q. c, artic. 1 et III, licet inter leges promulgatas, seu editas, præcepta decalogi sint sicut prima principia respectu aliarum legum positivarum, ut docet 2-2, quæst. cxxii, art. 1, de quo ibi videri potest Cajetanus. Ad hoc enim ut nullus sit excusabilis, et consequenter non

detur ignorantia invincibilis, sufficit quod in promptu, et facile aliquid sciri possit per discursum, nec requiritur quod sit per se notum ante omnem discursum.

XVIII. Ad primam confirmationem respondetur, quod in practicis est principium per se notum Deum esse colendum, sed tamen non repugnat quod principia practica supponant aliquid speculative notum per discursum, non enim quidquid est per se notum practice oportet, quod sit per se notum speculative, quia practicum oritur ex speculativo, intellectus enim speculativus extensione fit practicus; et ita post speculationem, etiam per discursum factam, possunt oriri principia practica, quæ non tam attendunt ad veritatem rei, quam ad convenientiam ad finem. Unde non sequitur, quod si est principium practicum Deus est colendus, præsupponatur ly Deus cognitus ante omnem discursum, tam practicum, quam speculativum, sed sufficit quod ante omnem discursum practicum, sed post aliquem speculativum; præsertim si intelligatur illud præceptum de Deo in particulari, et distincte cognito, sic enim illa propositio Deus est colendus, non est primum principium, sed est conclusio deducta ex primis principiis, pertinet enim ad primum præceptum decalogi, præcepta autem decalogi sunt primæ conclusiones, seu immediate deductæ ex principiis communissimis, ut ex D. Thoma 1-2, quæst. c, art. 1 et III, supra retulimus, et ita facillimo negotio per discursum deducitur.

XIX. Ad secundam confirmationem respondetur quod in primo instanti tenetur homo converti ad Deum, non ut cognitum in particulari, et distincte, sed confuse, et in alio, scilicet sub ratione beatitudinis, vel finis ultimi honesti. Nam in primo instanti, quo pervenitur

ad usum rationis, solum proponitur illud commune principium: Bonum est faciendum, honeste, et secundum rationem est vivendum, hoc enim est pervenire ad usum rationis, id est, ad notitiam eorum, quæ ad bonum, et ad convenientiam rationis conducunt. Quod si in illo primo instanti tanta sit illuminatio a Deo, quod etiam ipsum in particulari, et distincte aliquis intelligat, ut communiter contingit in his, qui nutriuntur in fide catholica, tunc multo melius poterit converti ad Deum in particulari, sed nos loquimur absolute, et pro omni casu, et secundum id quod sufficit ad verificandum, quod in illo instanti tenetur quis converti ad Deum. Ad id quod dicitur de desiderio naturali erga Deum, et beatitudinem, et de cognitione peccati solum probat naturaliter nos tendere in Deum sub ratione beatitudinis, et finis ultimi, non autem quod in particulari, et distincte sumptus sit per se notum, quod existat, sed tendit desiderium in ipsum ut notum per discursum. Et ad cognoscendum peccatum, sufficit cognoscere, quod sit contra regulam rationis, et contra ea, quæ nobis proponit lumen naturale, non tamen sequitur, quod distincte et in particulari cognoscatur Deum esse ante omnem discursum.

ARTICULUS II.

Explicantur rationes, quibus D. Thomas probat Deum esse.

I. Quinque rationes principales elegit D. Thomas in hoc articulo tertio ad probandum Deum esse, ex quibus, ut advertit Cajetanus in præsentem directe probat quinque conditiones, seu attribua divinitatis, quæ non possunt inveniri nisi in ente increato, et sic illis probatis, remanet probatum dari aliquod ens increa-

tum. Prima ratio probat dari aliquid ens immobile, et ab omni mutatione liberum, sicque procedit ex motu, qui est effectus magis sensibilis apud nos, nam et ipsum facere et fieri, causare et causari, non nisi per modum nobis sensibiliter innotescit. Secunda ratio probat Deum esse primam causam efficientem. Tertia, esse ens necessarium, et a se. Quarta, dari primum, et maximum ens. Quinta, dari primum gubernatorem omnium. Et his notis quinque conditionibus pendent omnia alia attributa, quæ in hoc opere de Deo demonstrantur. Ex immobilitate enim constat attributum immutabilitatis, unde deducitur immensitas, æternitas, etc. Ex ratione primi efficientis sumitur omnipotentia circa creaturas. Ex eo quod sit ens a se, et necessarium, sumitur omnis perfectio, bonitas, immaterialitas, actus purus, etc. Ex eo quod sit maximum, et primum ens, sumitur ejus simplicitas, et eminentia, quod non sit corpus, quod non sit in prædicamento, quod sit suum esse, infinitus, unus, etc. Ex eo denique quod sit primum gubernans, sumitur ratio sapientiæ, et voluntatis, providentiæ, idearum, etc. atque adeo in his quinque viis inclusit D. Thomas omnia, quæ ad manifestanda attributa Dei possunt conducere.

PRIMA RATIO.

II. Intendit hæc ratio excludere a Deo omnem motum et mutationem, quod est excludere rationem entis creati, si quidem omne, quod creatum est, debet esse mutabile, saltem transeundo de non esse ad esse. Supponit autem hæc ratio unum certum, et omnibus per se notum, scilicet multas res de novo moveri, seu mutari, id enim sensibus experimur.

Super hoc fundantur duæ propositiones, quasi præmissæ, ex quibus infertur dari unum ens omnino immobile, quod est divinum, et excelsus omnem ordinem creatum. Prima propositio est philosophica. Omne quod movetur, ab alio movetur. Secunda: In moventibus non potest dari processus in infinitum. Ex his infertur tertia, ergo sistendum est in aliquo movente, quod a nullo moveatur in quocumque genere motus, et sic est omnino immobile, ergo increatum, sed non factum, quia omne creatum mutabile est, saltem de non esse ad esse, et e contra.

III. Prima propositio fundatur in natura motus, quia quod movetur passive, est in potentia ad id quod movetur. Quod autem movet active est in actu, si quidem movere, est reducere aliquid de potentia in actum, id est, perducere aliquid ut actu habeat id ad quod est in potentia, nihil autem reducitur in actum per id, quod est in potentia, sed per id, quod est in actu, potentialitas enim non habet vim reducendi, sed recipiendi. Movens ergo debet esse in actu, mobile in potentia. Est autem impossibile, quod aliquid respectu ejusdem sit simul in actu et potentia, movens et mobile, quia actus, et potentia contradictorias condiciones important, quod enim est in potentia ad aliquid non habet illud, quod vero est in actu habet illud, vel aliquid illo eminentius, ratione cujus non est amplius in potentia, sed in actu. Ergo idem non potest esse simul in potentia, et actu respectu ejusdem, ergo neque simul movere se ipsum, et moveri potest, ergo si movetur, ab alio movetur, nam quod movetur passive debet respicere, et dependere a movente active: ergo si non movetur a se ipso, restat, quod ab alio. Et licet una pars in eodem

mobili possit moveri ab alia, sicut in viventibus, in quibus etiam salvatur, quod id quod movetur, ab alio movetur, id est, una pars ab alia, tamen deveniendo ad primam partem motam, cum non possit ab alia parte moveri, oportet quod ab alio extra se moveatur. Unde tandem verificari debet, quod omne quod movetur ab alio extra se movetur.

IV. Secunda propositio fundatur in natura causarum, quia in causis daretur processus in infinitum, nunquam inciperet de novo aliquis effectus, seu mutatio, cum tamen videamus multa fieri de novo in rerum natura. Sequela patet, quia ut aliquid incipiat de novo oportet, quod nunc non sit, et antea non fuerit, vel nunc non sit, et immediate post sit, sed infinitæ causationes, quarum una movet aliam, et facit novum motum in causa mota, non possunt de novo fieri, quia infinitum est impetransibile, et nulla motio determinata potest modo incipere de novo, quia ante illam dabitur alia, et infinitæ priores, sine quibus omnibus ista non potest incipere de novo. Si autem nulla determinate incipit de novo movere, ergo neque ista mea operatio de novo incipiet fieri, quia dependet a motione, a qua movetur, et si nulla motio determinata est assignabilis impossibile est, quod nunc incipiat, qui ante quamlibet sunt aliæ infinitæ priores. Ergo neque motus iste meus de novo incipiet, quia ab inceptioe motionis, dependet inceptio motus. Oportet ergo quod in causis moventibus, et motis, non detur processus in infinitum.

V. Quod vero ex his duabus propositionibus recte inferatur dari unum primum movens, quod sit immobile simpliciter, et absolute, patet; quia si non sistimus in aliquo movente immobili, aut est quia da-

tur processus in infinitum in causis moventibus, saltem in diverso genere motus, aut quia datur circulus in causis moventibus, ita ut ad invicem se moveant, et moveantur, aut tandem sistitur in aliquo totaliter immobili, quod a nullo moveatur. Hoc tertium est, quod intendimus. Primum vero jam impugnatum est, et ostensum, quod oportet sistere in aliquo movente, quod amplius non moveatur. Et quod oporteat devenire ad aliquid movens quod simpliciter, et in omni genere motus sit immobile, et non solum in aliquo genere motus statim dicemus, et plura diximus VIII physicor. q. xxiv. Secundum vero manifeste est falsum, quia implicat circulus in causis moventibus, et motis in eodem genere motus v. g. in genere causæ efficientis, idem enim sequitur inconveniens, quia scilicet idem simul erit in actu, et potentia respectu ejusdem; movet enim active in quantum est in actu, et movetur in quantum est in potentia. Si ergo datur circulus in genere moventium effective v. g. si movens rursus movetur a suo mobili, ut efficiat motum, consequenter supponit suum mobile jam operari, et moveri. Ergo si in ipso moveri dependet a priori movente simul erit in actu, et potentia respectu ejusdem, in actu in quantum movens, et in potentia, in quantum mobile, et dependens ab illo ut moveat. Quod si dicatur non dari circulum in eodem genere causæ, sed in diverso, admittimus hoc non esse inconveniens, sed tamen si in uno genere, scilicet in genere causæ effective non datur circulus in causis, neque processus in infinitum, ergo sistitur in aliquo, quod in genere efectivo non est ab alio; quod autem in genere efficienti non ab alio simpliciter est increatum, et habet esse a se, quod

est esse divinum, ut statim magis dicetur.

VI. Circa istas tres propositiones, difficultates aliquæ sunt, et præsertim circa primam, a qua multi dissentiunt, non obstante, quod est expressa philosophi VII physicorum c. I et VIII, physicorum in multis locis, putant enim non omnino esse certum, quod omne quod movetur ab alio moveatur, præsertim ab alio supposito distincto, sed quod idem potest se ipsum movere saltem secundum diversas rationes, sicut secundum diversas partes, ita ut secundum unam rationem sit in actu, secundum aliam in potentia, secundum unam moveat, et secundum aliam moveatur: vel saltem, quod non requiritur, quod sit in actu, et potentia formaliter respectu ejusdem, sed sufficit, quod virtualiter sit in actu, et formaliter in potentia. Ad hoc enim reducit p. Suarez disp. XXIX metaph. sect. I, num. VII totam infirmitatem illius axiomatis. Illud inquit, principium: Omne quod movetur, ab alio movetur, non est, adhuc satis demonstratum in omni genere motus, vel actionis; nam multa sunt, quæ per actum virtuales videntur sese movere, et reducere ad actum formalem, ut in appetitu, seu voluntate videre licet, et in aqua reducere se ad pristinam frigiditatem, et ita dici potest, quod non est universaliter verum, quod omne quod movetur, ab alio distincto a se moveatur.

VII. Cæterum ad istas objectiones late respondimus VII physicor. quæst. XXII, artic. I, et quæst. XXIV, art. III et lib. I, de generat. quæst. V, artic. I. In summa dicimus dupliciter explicari illud axioma. Primo: Omne quod movetur, ab alio movetur, id est, ab alio debet accipere motum, ut moveatur etiam si se moveat, non enim movere potest nisi moveatur ab alio, et ita nun-

quam se ipsum directe, et per se primo movet, sed in vi alicujus motus ab alio derivati. Secundo: Omne quod movetur, ab alio movetur saltem mediate, quia scilicet accipere debet ab alio virtutem, qua moveatur, et moveat se, casu dato, quod se moveat.

VIII. Prima explicatio est legitima, et propria proceditque de omni, eo quod movetur in operando, ita quod operari non potest, nisi ut motum, sive concomitanter moveatur, et adjuvetur, sive antecedenter, et id quod sic operatur, non potest moveri a se ipso, quia ut operetur circa se ipsum, indiget motu, et hunc iterum non potest habere operando illum, quia non potest operari, ut supponimus, nisi mediante motu, atque adeo debet semper supponi aliquis motus per actionem aliquam factus; et sic si ad ipsum agere, talis res indiget motu, oportet quod talis motus sit ab alia actione, non procedente a se ipso, quia ut procedat a se, indiget motu, et consequenter debet esse ab alio, ne in eodem sit processus in infinitum in actionibus, et motibus. Si autem datur aliquod agens, cujus virtus movet, et operatur, non ut mota, consequenter movet, et operatur non procedendo de potentia ad actum, et sine mutatione sui operatur. Virtus autem cum non transit de potentia ad actum, neque indiget mutari ut operetur, semper est in actu movens, si quidem non transit de potentia ad actum, quando movet: si enim transit, hoc ipso movetur, et operatur ut mota, non autem pure movet: ergo semper est in actu, vel ergo ita est in actu, et non in potentia ex participatione ab alio in illo actu, et operatione, ita ut possit ab illo detineri ne moveat, et suspendi, sicque reddi movens in potentia, vel non. Si potest, ergo jam movetur ab alio, a quo scilicet

dependet, et a cujus participatione, et virtute actu agit, vel saltem a quo potest detineri, et reddi in potentia operans, si superior causa non moveat, tunc enim si sic detineatur, indigebit motu, et actualitate superioris, ut transeat ad actum operandi: ergo si modo operatur, est quia a superiori non negatur ille influxus et motus, nec detinetur, ab illo ergo debet moveri ut operetur. Et de illo Superiori, a quo dependet, et participat movens inferius suam operationem, idem inquiram, quomodo scilicet operetur, et agat in suum inferius, an cum motu, et dependentia ab alio superiori, vel non; quousque deveniamus ad aliquod movens sine motu, et dependentia ab alio in movendo. Si autem dicatur, quod illa virtus est independens in operando, et movendo, nec transit de potentia ad actum, ut moveat, nec detineri potest ab alio superiori, talis virtus est omnino immobilis, et est Deus quia quod est independens in operando etiam in essendo, operari enim sequitur esse.

VIII. Instantiæ autem p. Suarez manifeste solvuntur. Nam virtus qua aliquid movet se sicut viventia, est principium talis operationis, et motionis ut quo non principium quod. Illud autem principium quo, id est, virtus qua operatur et movet se, si operatur cum motu, et mutatione sui, operatur ut mota ab alio. Nam si sint viventia una pars mota movetur ab alia, quia constant partibus organicis, quarum una movet, et alia movetur. Deveniendū autem ad primam partem moventem, qualis est cor in animali, cum talis pars moveat cum motu, et mutatione sui, oportet, quod motum illum, quo movetur accipiat ab alio, scilicet a suo generante, non obstante; quod est motus vitalis, quia non repugnat, quod aliquis motus sit virtualis, et

derivetur ab alio extra se quando est actus vitalis primus, id est, a quo cæteri inchoantur, tunc non ille motus est vita inchoata, seu incipiens, et participata ab alio, sicque data a generante, ut a movente suum genitum, licet ipsum genitum eliciat illum actum ex motu, et impressione sui generantis, sicut intellectus in primo actu ex motione Dei, nam qui generat vitam, etiam motum vitæ inchoare debet, quia debet ponere vitam in eo statu, in quo possit se movere, quod non potest facere nisi ut mota, si quidem est dependens ab alio in operando, et participata ab alio.

IX. Appetitus autem, seu voluntas movetur a cognitione, et cognitio ab objecto, et intellectus in suis primis actibus a Deo a quo excitatur, et pulsatur, ut late diximus locis supra citatis. Si autem ea, quæ moventur sint inanimata, ut aqua se reducens ad frigiditatem, grave ad centrum, talis virtus existens in ipsa re quæ movetur per naturalem emanationem novum illum motum producit, ut ostendimus citatis locis, si quidem pertinet ad propriam passionem aquæ habere frigiditatem, et ad grave quiescere in centro, hæc enim quies est proprietas ejus, et quando caret illa movetur per emanationem ad talem quietem, emanatio autem naturalis fit virtute generantis, qui in emanatione passionum complet generationem suam, ut optime advertit Cajetanus I p. q. XVIII, art. II, in responsione ad secundum. Et sic ille motus est ab alio, id est, a generante, respectu autem naturæ a qua emanat non est proprie motus distinctus ab ipsa actione generantis, quia hæc ita attingit naturam genitam, quod mediante ipsa transit ad proprias passionem, et ita emanatio respectu naturæ genitæ potius est connexio, qua postulat, et tendit in illas pas-

siones quam actio, licet respectu generantis actio sit, quæ tamen mediante natura genita transit ad proprias passiones tamquam ratione, et medio connectente actionem generantis cum passionibus tali essentiali attributis. Potest tamen ista emanatio habere aliquando vim motus, scilicet quando emanat ipsa propria passio cum expulsionem contrarii, ut frigus ab aqua cum expulsionem caloris, positio lapidis in centro cum derelictione loci superioris in quo est violenter.

X. Secunda explicatio illius axiomatis est, quod omne, quod movetur ab alio movetur saltem mediate, quia per virtutem acceptam ab alio movetur. Nam si aliquid movetur, vel movetur ab alio, vel a se. Si ab alio, non est difficultas: si a se, vel virtus qua se movet est producta, et accepta ab alio, vel non. Si accepta ab alio ergo saltem mediate movetur ab alio scilicet in accipiendo virtutem ipsam movendi, et sic inquiram de illo a quo virtutem accipit, an per virtutem ab alio productam, vel a se habitam moveatur, et sic vel dabitur processus in infinitum, quod est contra secundam propositionem, vel sistetur in aliquo quod moveat per virtutem non productam, neque acceptam ab alio, et sic jam dabitur aliqua entitas non producta, et immobilis, quia non movetur ab alio scilicet illa virtus, et hæc erit Deus, quia est entitas non producta, nec mobilis. Et tunc non potest esse virtus recepta in aliquo subjecto producto ab alio, quia virtus, quæ est principium quo agendi, et movendi non potest esse major, quam ipsa substantia, cujus est virtus, et quæ se habet, ut principium quod; præterquam quod virtus non producta ab alio nec mobilis, necessario est actus purus, quia non est dependens, neque producta, et consequenter

non potest admisceri potentialitati, neque est in subjecto mobili, quia mobile est in potentia, et non actus purus. Hæc autem explicatio licet nobis sufficiat ad ostendendum dari Deum, ut diximus qu. xxiv physicorum, art. iii, tamen reducitur ad secundam rationem D. Thomæ in hoc articulo, quæ procedit non penes productionem, et efficientiam in causis, et ita potius loquitur in primo sensu in hac prima ratione.

XI. Quod si dicas, quod in hac explicatione secunda non est inconveniens, quod detur processus in infinitum in causis, scilicet quod hæc causa movens acceperit virtutem ab alio generante se, et illud ab alio, et sic in infinitum, sicut ponit Aristoteles generationes infinitas ab æterno: ad hoc statim respondebimus explicando secundam rationem D. Thomæ quomodo non repugnet iste infinitus processus ex parte infinitatis præteritarum causarum, sed quia non possunt pertransiri infiniti motus ab æterno, et continuari; ut in q. xxiv physicorum ostendimus.

XII. Sed iterum objicies, quod in causis moventibus optime probatur, quod si unum movetur, ab alio movetur, et quod deveniendum est ad aliquod movens, quod in illo genere motus non moveatur; potest tamen indigere ad hoc ut moveat, moveri in alio genere motus, et sic erit immobile in uno genere motus, sed non simpliciter in omni genere, et consequenter neque erit Deus, sicut cælum est primum alterans, seu primum movens in genere alterationis, et in genere illius motus est immobile, sed tamen est mobile in genere motus localis, et movetur ab intelligentia, quæ in genere motus localis corporei est immobilis sed est mobilis, in genere intelligibili, qui potest aliquid de novo intelligere. Sed con-

tra hoc est, quia etiam hoc modo procedendo secundum diversum genus motus, vel datur processus in infinitum in moventibus secundum istud diversum genus, vel non. Si non ergo sistitur in aliquo, quod in nullo genere motus est mobile, et hoc est immobile simpliciter, quod est Deus. Si vero datur processus in infinitum, inciditur in inconveniens allatum, quod in causis moventibus, et motis procedatur in infinitum, quod eodem modo currit, sive in diverso genere causæ moveant, sive in eodem, ut statim dicitur.

XIII. Quod si recurratur ad circulum in causis moventibus in diverso genere, videlicet quod movens in aliquo genere motus est immobile; in alio vero genere motus movetur ab illo, quod movet, sed quia est in diverso genere movendi, non est circulus vitiosus, et sic deveniemus ad plura moventia, quæ in suo genere sunt suprema, sed tamen non sunt entia omnino immobilia et consequenter, neque actus purus, neque Deus, sed ad invicem se movent et moventur in diverso genere causæ. Sed contra est, quia licet in diverso genere causæ circulus non sit vitiosus, quia causæ ad invicem sunt causæ, tamen sufficit nobis, quod in uno genere causæ scilicet efficientis non possit dari circulus, nam si ut efficiat debet moveri, et effici ab illo, quod efficit, oportet, quod supponat esse ipsius rei effectus, ut efficiatur ab illa, seu moveatur efficienter, et supponere non esse, quia efficit illud, quæ sunt contradictoria; ergo in genere causæ efficientis nullo modo potest admitti circulus, et cum etiam non admittatur processus in infinitum, oportet devenire ad unum primum efficiens, quod a nullo efficiatur; quod autem a nullo efficiatur, habet esse improductum, et increatum, et sic habet es-

se a se, et hoc est Deus, et est actus purus carens omnipotentialitate, quia non habet esse in potentia, nec transit de non esse ad esse, et consequenter et in operando non movetur ab alio, nec dependebit ab alio, sed a se quia operari sequitur esse. Et pro hac parte juvatur hæc ratio a secunda ratione D. Thomæ.

SECUNDA RATIO.

XIV. Fundatur etiam in duabus propositionibus sicut præcedens. Prima: Omne quod fit ab alio fit. Secunda: Non datur processus in infinitum in causis efficientibus, si per se subordinantur: ergo necesse est sistere in aliquo, quod non sit factum, sed sit ens improductum, et hoc est Deus. Et quantum ad primam propositionem nulla est difficultas, implicat enim aliquid efficere se ipsum, sicut implicat simul esse, et non esse, ut enim aliquid efficiat debet habere esse, quia quod nihil est, nihil operatur, ut autem efficiatur debet non esse, quia quod est, non fit, sed ex non esse fit.

Circa secundam propositionem est tota difficultas, quomodo probetur non posse dari processum in infinitum in causis efficientibus. Et potest esse difficultas, vel de causis efficientibus per se, et essentialiter subordinatis, sicut videmus hæc inferiora dependere per se a cælo, ut a primo alterante, et cælum dependere a suo motore, qui est intelligentia, an talis subordinatio procedere possit usque in infinitum: vel potest esse difficultas de processu in causis efficientibus non subordinatis, sed solum per accidens se habentibus, sicut se habent causæ, et effectus univoci, ut quod iste homo producat ab alio homine, hoc martellum fiat ab alio martello. Si intelligatur de causis non